

ONDERWERP

Memo cultuurhistorie KRW-ZN Oever Laak [GM_58_R]

DATUM: 18 AUGUSTUS 2021
PROJECTNUMMER
30069107**DATUM**

18 augustus 2021

VAN

Arcadis

AAN

Rijkswaterstaat

Aanleiding

In opdracht van Rijkswaterstaat heeft Arcadis Nederland B.V. een adviesmemo cultuurhistorie opgesteld voor zoekgebied Oever Laak [GM_58_R] in de gemeenten Maasgouw, gelegen in de provincie Limburg.

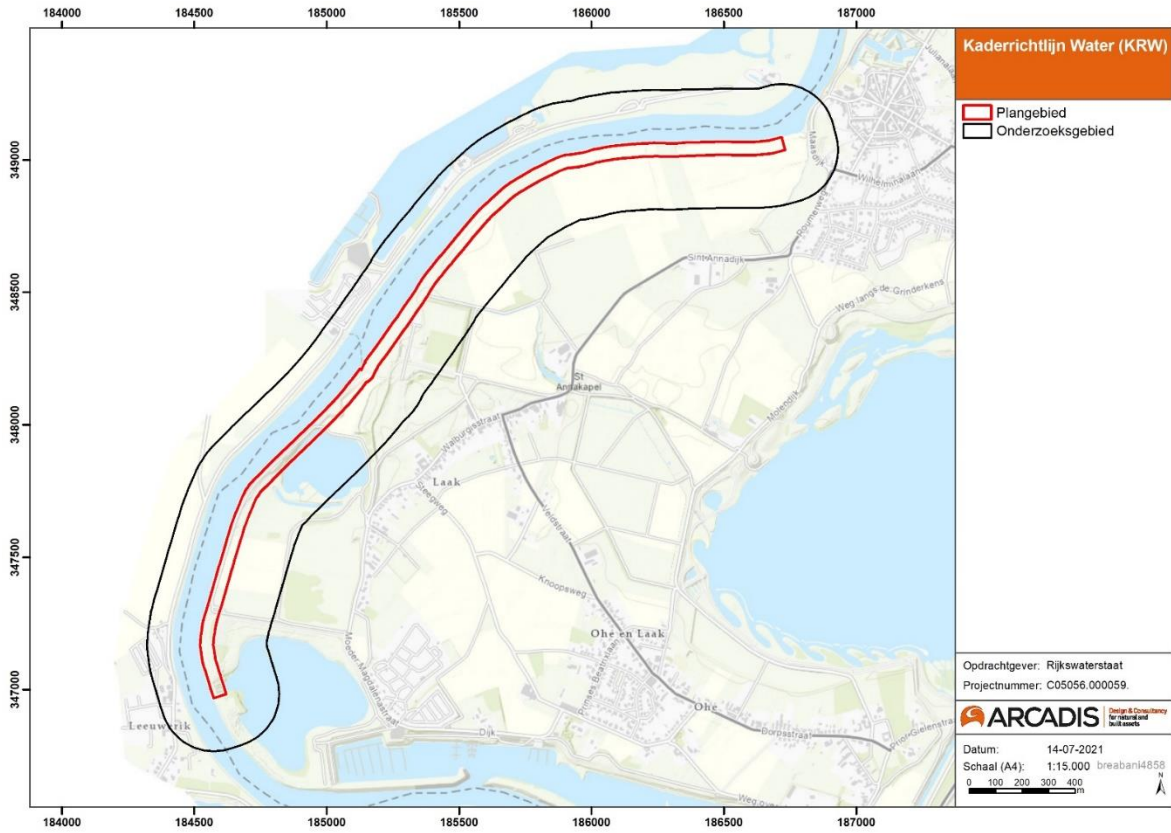
De adviesmemo is opgesteld in het kader van het programma Kaderrichtlijn Water Zuid-Nederland (hierna KRW-ZN). KRW-ZN maakt onderdeel uit van de Europese Kaderrichtlijn Water voor het bereiken en beschermen van een goede toestand van landoppervlaktewater, overgangswateren en kustwateren en zo ook de waterkwaliteit in heel Europa te verbeteren. De richtlijnen zijn in 2000 vastgesteld, waarbij de betrokken landen binnen de Europese Unie aan de gang zijn gegaan met de planvorming van de waterwegen binnen eigen land. Hierbij gold dat voor elk stroomgebied een stroomgebiedbeheerplan moest worden opgesteld met milieudoelstellingen en maatregelen. De afspraak is dat in 2027 de landen ervoor moeten zorgen dat het water schoon en gezond is. Voor het deelgebied KRW-ZN zijn in totaal 92 maatregelen met zoekgebied aangewezen.

Voorliggend memo betreft een van de maatregelen behorend binnen Deelproject 7 voor KRW-ZN. Binnen dit realisatiecontract worden op verschillende locaties maatregelen uitgevoerd. Deze maatregelen betreffen het natuurvriendelijk maken van de Maasoevers, het verbeteren van beekmondingen, het aanleggen van geulen en het verlagen of vergraven van het maaiveld voor natuurontwikkeling. In deze adviesmemo wordt een advies gegeven over de omgang met cultuurhistorische waarden binnen het zoekgebied.

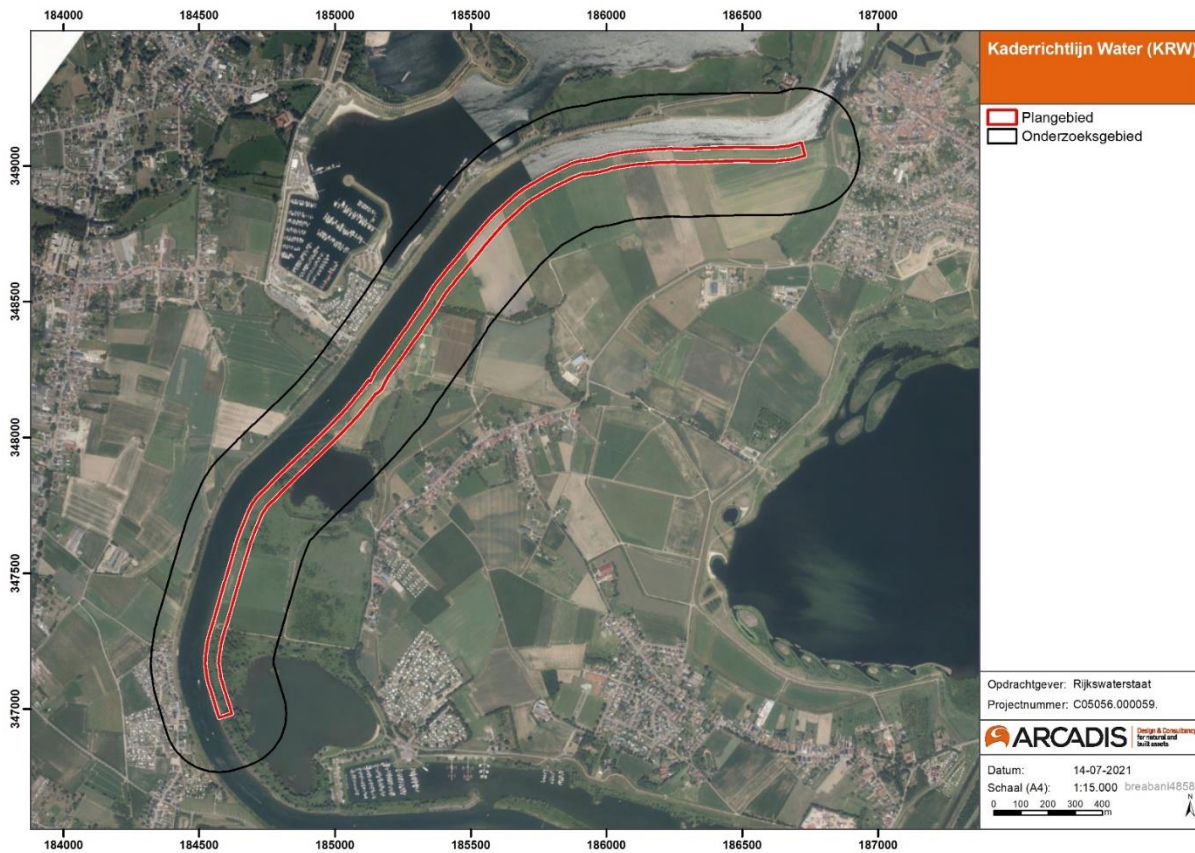
Zoekgebied en ingrepen

Het zoekgebied Oever Laak [GM_58_R] is gelegen aan de oostelijke oever van de Maas, ten westen van het dorp Laak (Figuur 1 en Figuur). Het gebied wordt momenteel gebruikt als akkerland en oeverstrook langs de Maas. De enige infrastructuur is een zandweg, de Duikerweg, die in het centrum van het zoekgebied uitkomt bij de veerpont Ohé en Laak-Ophoven. Aan de zuidkant en in het midden van het zoekgebied is ook een aantal waterplassen, hoogstwaarschijnlijk zandwinplassen, te zien.

Volgens het voorlopige ontwerp zal het gehele zoekgebied langs de oever ontsteend worden. De stortstenen langs de huidige oever worden verwijderd om een natuurlijke oever te creëren die over de jaren heen zal eroderen over de gehele breedte van het zoekgebied (circa 30-50 meter). De verwachte verstoringsdiepte wordt geschat op 0,5 à 1,5 meter – mv. Om verzanding in de Maas te voorkomen wordt onder de stortstenen preventief ca. 0,5 - 1 meter zand afgegraven; de maximale verstoringsdiepte zal circa 2 meter – mv zijn. Het definitieve ontwerp kan hier nog aanpassingen in verwerken, deze zijn nog niet bekend.

Figuur 1 Het zoekgebied (hier aangeduid als plangebied) op de Topografische Kaart Nederland.

Figuur 2 Het zoekgebied (hier aangeduid als plangebied) op de Luchtfoto 2019.

Cultuurhistorische waarden

Binnen het zoekgebied zijn de bestemmingsplannen Stevensweert en Ohé en Laak (beiden 2012) van kracht, maar zowel voor archeologie als cultuurhistorie bestaat geen dubbelbestemming (ruimtelijkeplannen.nl). Wel kent de gemeente Maasgouw een zorgplan (2009) met als onderdeel archeologie en cultuurhistorie. Hierbij wordt vooral gelet op herstel en inrichting van historisch geografische elementen. Tot slot is de Groenvisie Maasgouw 2030 van kracht, waarbij het doel is om de inrichting en het beheer van het groen te versterken.

Het grootste deel van het zoekgebied is qua perceelinrichting niet meer origineel, waarschijnlijk door toedoen van de ruilverkaveling in de 20^e eeuw en ingrepen aan de Maas. Alleen het centrale gedeelte is relevant voor de cultuurhistorische waarden, hier is een intact cultuurlandschap te vinden met een authentiek verkavelingspatroon dat minimaal vanaf het begin van de 19^e eeuw bestaat. Ten noorden van deze zone loopt een weg, het Leigraafpad, wat gesitueerd is boven op een oude rivierdijk van minimaal 19e-eeuwse ouderdom (Figuur 3).

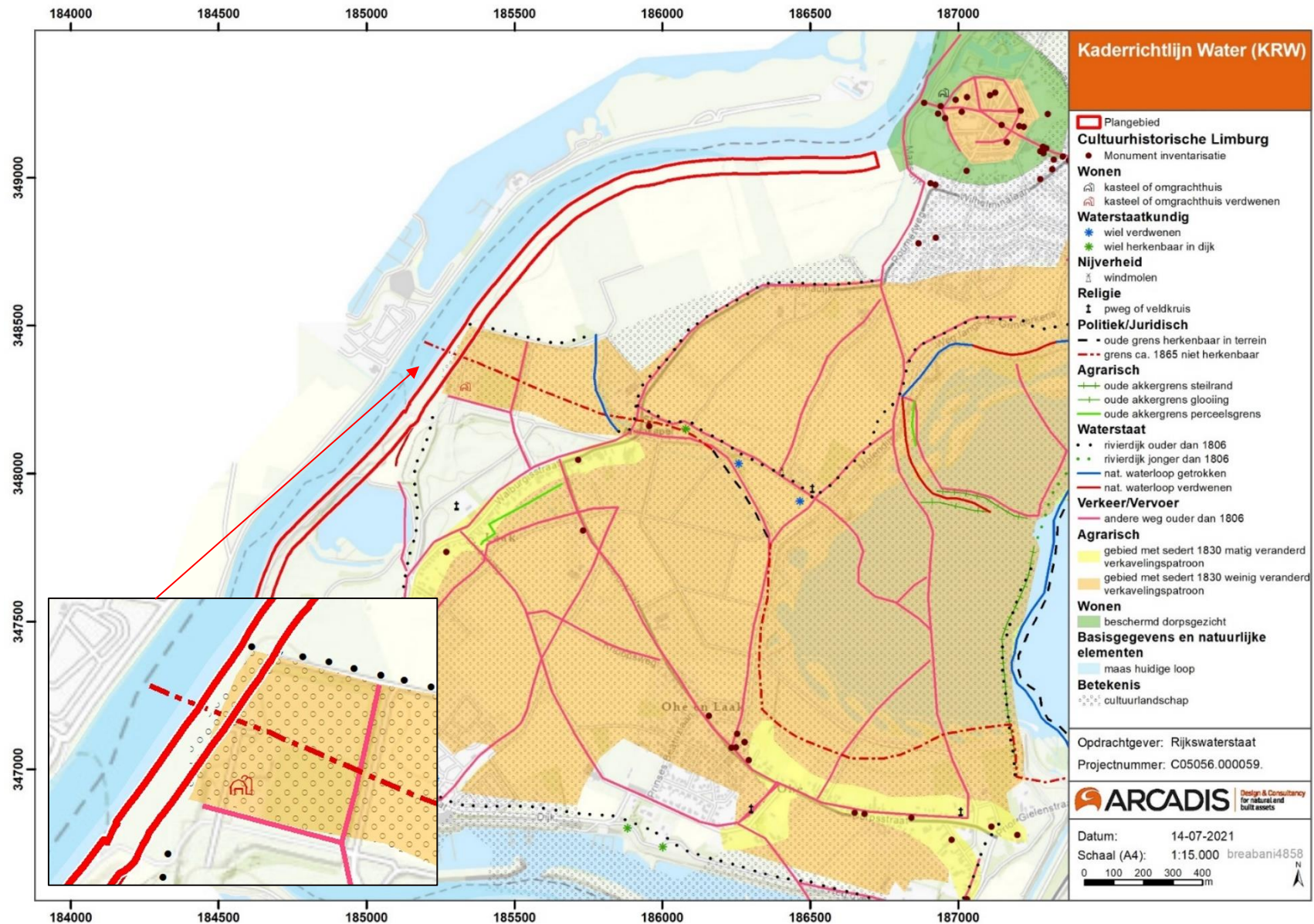
Deze zone wordt vooral gekenmerkt door de ruïne van Kasteel Walburg (of Ohé en Laak). Het kasteel werd rond 1632 gebouwd door Graaf van den Bergh en verder uitgebreid in 1719 door Graaf van Hompesch met tuinen en een boerderij. Het kasteel bestond uit drie vleugels geplaatst in een U-vorm en een groot stalgebouw. Aan het begin van de 20e eeuw viel het kasteel in verval en werd na de Tweede Wereldoorlog een ruïne. De laatste overblijfselen zijn in 1992 gesloopt. Dit feit geeft zekerheid dat er ook geen archeologische resten in de bodem voorkomen, de ruïne is tot de funderingen geruimd (museumstevensweert.nl; Figuur 2). Momenteel is het voormalige kasteelterrein heringericht door Natuurmonumenten. De historische zichtlijnen en beplantingen zijn teruggebracht, maar van originele elementen is geen sprake meer.

Op oud kaartmateriaal is deze degradatie van het kasteelterrein zichtbaar (Figuur 4). Het lijkt erop dat het traject van het huidige zoekgebied het kasteelterrein 'afsnijdt'. In deze zone zijn geen zichtbare sporen waar te nemen van de

voormalige inrichting, maar deze zouden eventueel nog ondergronds kunnen voorkomen. Het is waarschijnlijker dat dit gedeelte vergraven is tijdens de voorgenoemde ruilverkavelingen of werkzaamheden aan de Maas. De opritten naar het kasteel staan aangeduid als historische wegen. Het laatste deel van de historische dijk en het Leigraafpad liggen wel in het zoekgebied. Daarnaast staat op de cultuurhistorische kaart een voormalige gemeentegrens (circa 1865; gemeentegrenzen volgens de Gemeenteatlas van J. Kuyper), die vandaag de dag niet meer zichtbaar is. Tot slot is er gecheckt of er bakenbomen voorkomen in het zoekgebied, een veelvoorkomend element langs de Maas, maar dit is niet het geval.

Figuur 2 Maquette van het voormalig Kasteel Walburg (museumstevensweert.nl).

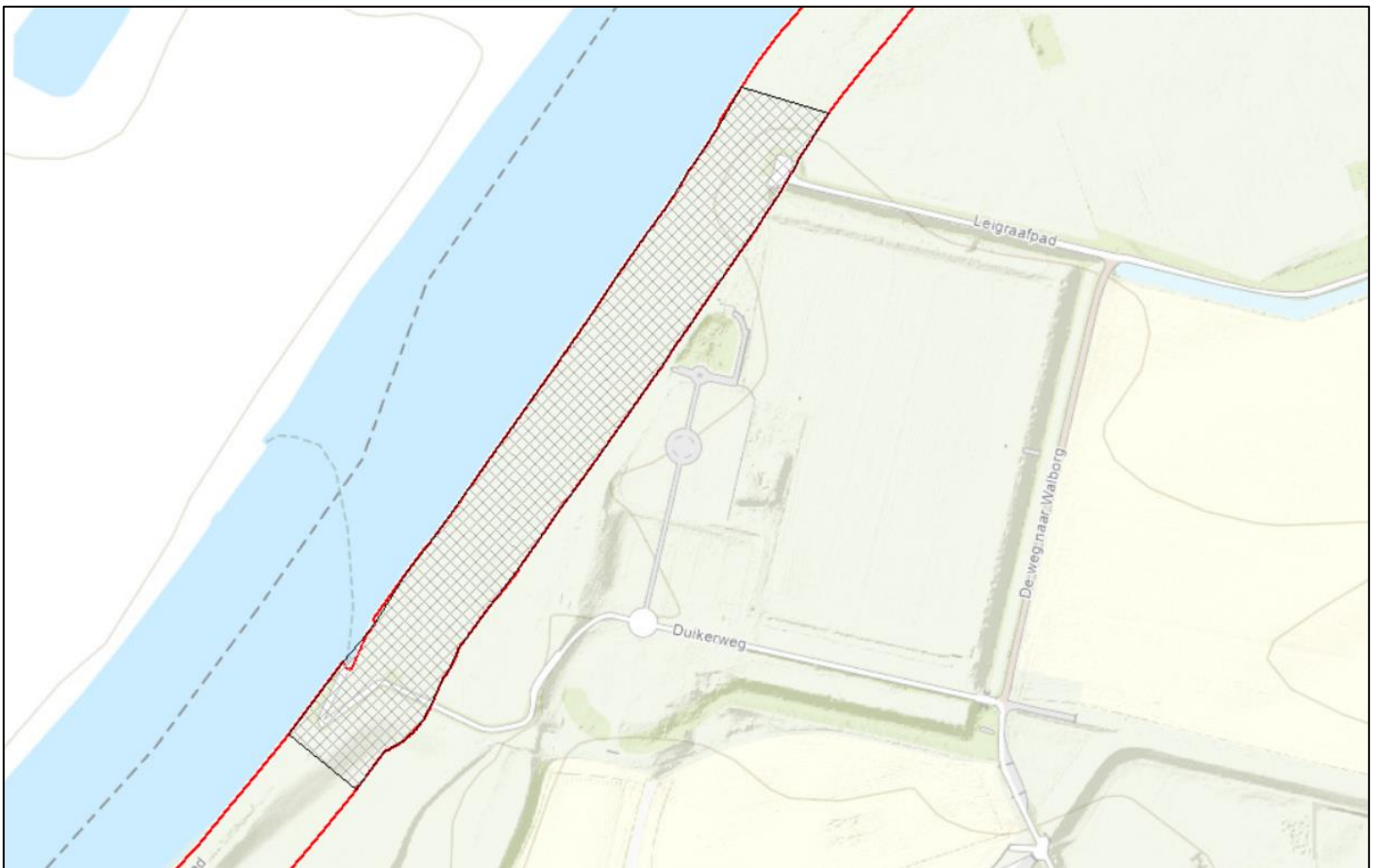
Figuur 3 Het zoekgebied (hier aangeduid als plangebied) met relevante zone op de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Limburg.

Figuur 4 Ontwikkeling van de kasteelruïne Walburg, v.l.n.r. de Minuutkaart uit 1840, de Bonnekaart uit 1900, de Topografische Kaart 1950 en 1995.

Advies

Geadviseerd wordt om het gedeelte tussen de veerpont en historische dijk te ontzien tijdens de voorgenomen ingrepen (Figuur 5). In deze smalle strook zijn meerdere cultuurhistorische elementen aanwezig, met name de dijk en mogelijke elementen met betrekking tot voormalig kasteel Walburg komen voor in dit gebied. Daarnaast is verstandig als de weg naar de veerpont (Duikerweg) behouden blijft zodat de pont bereikbaar is. Het in stand houden van deze zone speelt in op zowel het Zorgplan als de Groenvisie van de gemeente Maasgouw. Een andere optie is ontwerpaanpassing zodat deze elementen op een andere wijze bewaard blijven, of tenminste zo min mogelijk aangetast. Een optie voor het behouden van de waarden is bijvoorbeeld het aanleggen van een 'falling apron', hiermee kan de erosie van de oever beperkt worden. In het overige gedeelte van het zoekgebied worden geen cultuurhistorische elementen verwacht; dit kan vrijgegeven worden.

Figuur 5 Advieskaart Oever Laak; de gemarkeerde zone vermijden tijdens de ingrepen of ontwerpaanpassing.

Bronnen

<https://museumstevensweert.nl/nl/kasteel-walburg>

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/maasvallei/projecten/walburg>

https://www.gemeentemaasgouw.nl/wonen-leven/groenvisie-maasgouw-2030_44481/

Gemeente Maasgouw, 2009. Maasgouw Mooier, zorg voor natuur en landschap in de gemeente Maasgouw; Plan voor uitvoering en coördinatie van maatregelen voor natuur en landschap in de gemeente Maasgouw gedurende de periode 2010 – 2020, Roermond.